

Зоран Б. Јевтовић¹
Универзитет у Нишу, Филозофски факултет,
Департман за комуникологију и новинарство
Ниш (Србија)

314.151.3-054.7(4)
32.019.51:070(497.11)"2015/2020"
070.15(497.11)"2015/2020"
Оригинални научни рад
Примљен 29/04/2022

Предраг Ђ. Бајић²
Универзитет „Унион – Никола Тесла”, Факултет за спорт
Београд (Србија)

Измењен 19/05/2022
Прихваћен 22/05/2022
doi: [10.5937/socpreg56-37644](https://doi.org/10.5937/socpreg56-37644)

ЕВРОПСКА МИГРАНТСКА КРИЗА КАО СЕГМЕНТ МЕДИЈСКЕ АГЕНДЕ У ДНЕВНОЈ ШТАМПИ СРБИЈЕ 2015–2020.³

Сажетак: Циљ истраживања је да се покаже на које начине се мењала медијска слика о европској мигрантској кризи на насловним странама дневне штампе у Србији од 2015. године, када је ова криза добила на значају у медијима, све до краја 2020. године, када је доброно утихнула, али и даље повремено налазила место на насловницама. Уочава се недостатак дискусије у јавном простору, тако да се тон наратива усклађује са мишљењем владајућих структура. Симплификација и стигматизација специфични су за таблоиде, који под плаштом тржишног надметања посежу за сензационализмом, проблематичним вестима и непотврђеним информацијама, док озбиљна штампа више промовише хумани аспект кризе, уз дубљу анализу контекста. Од пролећа 2016. године уочава се смањење интензитета писања о овој теми, али и блага квалитативна промена наратива у којима се акценат ставља и на могућност трајнијег задржавања миграната на овим просторима. Такође, временом долази и до значајног померања контекста од хуманитарног ка безбедносном аспектима.

Кључне речи: мигранти, избеглице, азиланти, балканска рута, медијска слика

Један од проблема који брине европски континент свакако су неконтролисана миграција. За разлику од економских мотива који су били примарни у прошлом веку, последњих година узроци могу да се траже у нестабилним политичким ситуацијама, тероризму и унутрашњим конфликтима који као последице остављају правну и физичку несигурност. Криза је измакла контроли током прошле деценије, када је река избеглица са простора Блиског истока, северне и централне Африке и централне и

¹ zoran.jevtovic@filfak.ni.ac.rs

² predrag.bajic@fzs.edu.rs

³ Ово истраживање подржало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор бр. 451-03-68/2022-14/200165).

јужне Азије кренула ка Европи, при чему је један од стратешки важнијих праваца ишао преко Балкана.⁴ Сама кретања миграната нису ништа ново, укључујући и преласке преко Медитерана у чамцима, јер су сличне појаве постојале још осамдесетих година прошлог века (Baldwin-Edwards, 2006), али су „догађаји из 2015. подстакли низ политичких иницијатива од стране институција Европске уније под плаштом нове Европске агенде о миграцијама као одговора на 'мигрантску кризу'" (Baldwin-Edwards et al., 2019, pp. 2139–2140). Тада је 1.008.616 невољника стигло на обале Европе, док је годину раније број био знатно мањи – 280.000 (Amnesty International, 2015).⁵

Ти догађаји у европским државама доводе и до питања о последицама у етничкој, културној и религијској структури становништва. Неконтролисани прилив економских миграната у комбинацији са великим бројем избеглица које беже од ратова доводи и до појаве ксенофобије у земљама у које се усељавају, као и страха људи у одређеним заједницама да ће остати без посла. Због тога је дошло до пораста забринутости и „то се огледало не једино у сликама људске беде и патње које су биле доминантне у новинама, на телевизијским екранима и у друштвеним медијима, већ и у растућем страху јавности везаним за уочене економске, безбедносне и културне претње повећане миграције у Европу" (Baldwin-Edwards et al., 2019, p. 2140). Намећу се многа питања, а међу њима и о улози медија у таквим ситуацијама. У овом раду се истражују карактеристичне матрице којима се формира и мења слика о мигрантској кризи, као и о мигрантима, избеглицама и азилантима који долазе у Европу.⁶

ПОЈМОВНО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Теоријски оквир овог рада јесте у комуникацијским теоријама о чуварима капија (gatekeeping theory), успостављању дневног реда (agenda-setting theory) и уоквиравању (framing) (Fortner & Fackler, 2014), које се испољавају кроз улогу професионалних комуникатора да селектовањем (присутношћу и одсутношћу) и рангирањем тема указују на њихов друштвени значај, као и да их обликују на жељени начин, који је интерпретација стварности, а не сама стварност.

У фокусу је тематизовање приступа извештавања о мигрантској кризи, при чему се разматра и однос озбиљне и таблоидне штампе, као и постојања истраживачког новинарства које би вишедимензионално објаснило проблем и указало на могућа решења. Из овога проистиче и циљ истраживања, који подразумева да се идентификује како и на које начине се мењала медијска слика о европској мигрантској кризи кроз

⁴ Балканска рута обухвата географски коридор којим мигранти стижу бродовима до Грчке и потом пролазе кроз Македонију и Србију ка Мађарској. Други правац је преко Турске и Бугарске, али такође кроз Србију, која је стратешки центар европских миграционих путева.

⁵ Према подацима Међународне организације за миграције (International Organization for Migration – ИОМ), до краја 2015. број људи који су изгубили животе у покушајима да се преко Медитерана домогну европског континента износио је 3.771 – и то 2.892 у централном, затим 805 у источном и 74 у западном Медитерану (ИОМ, 2016).

⁶ Иако постоје јасне разлике између ова три термина, у свакодневной медијској пракси се користе најчешће као синоними, што је разлог зашто су посматрани кроз заједнички оквир током овог истраживања.

године, од 2015, када је криза добила на значају у медијима, све до краја 2020. године, када је добрано утихнула, али и даље повремено налазила место у категорији садржаја за насловнице. Само истраживање се ослања и на низ претходних истраживања на нивоу Србије, као логичан наставак њихових резултата (на пример: Јевтовић & Бајић, 2016; 2017; 2018а; 2018б; 2018с; 2019; Јевтовић & Арацки, 2017).

Поменуто 2015. година била је „окидач за пењање миграција на лествици безбедносних изазова, ризика и претњи”, односно то је време када је и „било за очекивати да ће питање миграција постати једно од најважнијих питања за владе држава, сектора безбедности, стручне и шире јавности заинтересованих држава” (Simić, 2017, str. 9). Самим тим, значајно је повећано интересовање медија, али је и, „као што је био случај са тероризмом после напада од 11. септембра 2001. године, почело некритичко секуритизовање миграција до мере да је та тема истиснула са дневног реда неке много значајније безбедносне изазове, ризике и претње” (Simić, 2017, str. 9).

Моћ медија, који имају посебно значајну улогу у данашњем друштву, огледа се у наметању фокуса које је на примеру штампе изражено кроз креирање насловних блокова и позицију на насловним странама, избор чињеница и аргумената, углова интерпретирања, интензитет објављивања и сличне технике усмеравања пажње. Све то зависи од уредничких тимова који стварност пакују у медијску истину, користећи је и као пропагандно оруђе. Отуда медијски садржаји нису обично пресликавање стварности, већ идеолошке интерпретације реалних збивања, у значајној мери прилагођене захтевима владајућег естаблишмента. Самим тим, имајући у виду устројство медија, може се разматрати и како „медијски оквири сужавају оптику публице усмеравајући њену пажњу и свест у правцу конструисаних верзија истине и стварности произведених у центрима друштвене и политичке моћи” (Aleksić & Stamenković, 2019, str. 856).

ОЗБИЉНА ШТАМПА НАСПРАМ ТАБЛОИДА ТОКОМ МИГРАНТСКЕ КРИЗЕ

Полазећи од тога да се уређивачка политика директно уочава на насловницама, у овом раду узорак за квантитативну и квалитативну анализу садржаја чиниле су насловне стране дневних новина којима је седиште у Београду, а дистрибуирају се широм Србије, и које су излазиле у континуитету од 1. јануара 2015. до 31. децембра 2020. године. То су *Полиџика*, *Данас*, *Вечерње новости*, *Блиц*, *Курир*, *Ало* и *Информер*. Издвојена је свака насловна страна на којој се релевантни садржај налази у насловном блоку – наднаслову, наслову и(ли) поднаслову, истакнутим реченицама и(ли) визуелном делу (нпр. карикатура и фотографија). Битно је да се спомињу или наговештавају садржаји у вези са европском мигрантском кризом, односно мигрантима, азилантима и избеглицама из Азије и Африке, у контексту који укључује руту од граница њихових земаља (избегличких кампова) до крајњих дестинација у Европи, а доминантно је присутна тзв. балканска рута. Није било кључно приликом селекције да ли су то централне или периферне теме, само елемент неке друге теме, већ да су на поменути начин нашле место на насловници. Код издвајања је било битно да су

садржаји релевантни за овај рад експлицитно наведени на насловној страни или да се даљим читањем јасно може уочити да је насловни блок (цео или делом) директно везан за теме релевантне за овај рад или да се на насловној страни истиче оно што су директне последице посматране мигрантске кризе, без даљег учитавања мишљења и уплива других фактора.

У посматраном периоду су анализирани укупно 14.384 насловне стране и издвојено је око пет и по процената, од чега *Полиџици*, *Данас* и *Вечерњим новостима*, као представницима озбиљне (*Полиџика* и *Данас*) и полутаблоидне штампе (*Вечерње новости*) припада чак 71 посто. Уз то иде и додатно појашњење да поједини листови (*Данас* и *Информер*) имају викенд издања, самим тим и мањи број анализираних насловница, као и да је током пролећа 2020. године дошло до смањеног броја издања свих листова због мера државе које су уследиле као последица пандемије корона-вируса. Као што се види на [Графикону 1](#), највише пажње садржајима релевантним за овај рад посветила је *Полиџика*, која је имала и најдужи континуитет у писању о мигрантској кризи, мигрантима, избеглицама и азилантима.

На таблоиде, који доминирају овдашњом медијском сценом, одлази 29 посто насловница.⁷ Међутим, ако би се гледало по годинама, у време када је мигрантска криза деловала као најинтензивнија, у сваком случају тада је била медијски највише видљива, током 2015. године, удео таблоида у укупном броју је био преко 37%, док је у наредне три године постао знатно нижи (не изнад 22,2 посто, колико је имао у 2017. години). Скок интересовања четири таблоида у укупном анализираним узорку је видљив у 2019. години, када је опет прешао 37 посто, као и у последњој посматраној години, када је прешао 34 процента.

Очигледно је да су пажњу јавности о овим темама током већег дела посматраног периода одржавале три новине које нису сврстане у таблоиде, а које су покретале и анализе, давале шире контексте, што говоре и следећи примери: „Новости истражују: Зашто талас избеглица иде баш кроз Србију – Због чврстих граница, бруталне контроле и прописа, неће кроз Бугарску и Румунију; Не могу да буду враћени у Македонију и Грчку, Хрватска их као азил не занима” (*Вечерње новости*, 25. август 2015) и „Тема недеље: Избеглице и нова Европа – Мигранти билдују европску десницу – Јачају ксенофобне политичке странке које се противе отварању граница, док би због азиланата први пут и већина Британаца гласала за излазак из Европске уније” (*Полиџика*, 13. септембар 2015). Такође, *Полиџика* је имала још тема недеље у посматраним годинама које су везане за мигрантску кризу и њене последице, па су тако и примери из последње две године: „Избеглички талас пред врагима ЕУ: нови удар миграната на Европу” (15. септембар 2019), „Мигранти као политичко питање: жртве рата – варнице нових сукоба” (12. јануар 2020), „Навала миграната после отварања граница: у избеглиштву 79,5 милиона људи” (21. јун 2020) и „Јачање екстремне деснице: колико је опасан марш српских десничара” (8. новембар 2020). С друге стране, међу примерима у таблоидном спектру овдашње штампе, када је реч

⁷ Потребно је имати у виду да је њихов утицај оснажен и преко веб-издања на којима се преносе садржаји из штампаних издања. Поједини таблоиди (пре свих blic.rs и kurir.rs, затим и alo.rs) су годинама у врху посећености када је реч о информативним веб-порталима у Србији. Извор: rating.gemius.com/rs/tree/domains.

о намерама да се допринесе разумевању ширег контекста и дубљој анализи, налази се доминантан насловни блок из недељног издања *Блица* (који је, иначе, током анализираног периода имао наративе више окренуте ка хуманитарном аспекту кризе у односу на друге таблоиде), од 3. новембра 2019. године. Уз потресну фотографију која илуструје свакодневицу детета у импровизованом избегличком кампу, што буди снажне емоције и саосећање, пише следеће: „Србија пред новим таласом миграната – Неминовни прилив избеглица забринуо Европу, а Србија је на том путу њихова важна станица. Да ли би стварање легалних рута прекинуло агонију миграната?”

Први наслов издвојен у овој анализи је из Божићног броја *Вечерњих новостии* – „Судбине – Ирачки избеглички пар оставио бебу у Србији: Ако Ајмен преживи, чувајте га” (6. и 7. јануар 2015. године), а последњи у *Полијици* – „Ухапшени мигранти због злостављања запослене у азилу у Боговађи” (26. децембар 2020. године). Генерално анализирајући континуитет извештавања, запажа се како ни у једном месецу током прве четири године није дошло до прекида писања о посматраним темама, односно у сваком месецу је бар једна новина имала најмање један тражени садржај на насловници. Прекид тог континуитета је идентификован у фебруару 2019, а о слабијем интересовању у медијској агенди у првој половини те године за теме релевантне за овај рад говори и то да је током првих пет месеци пронађено укупно пет одговарајућих садржаја на насловним странама целокупне посматране дневне штампе у Србији. Ниједан тражени насловни блок није пронађен још једино у јулу 2020. године.

Посматрајући цео период истраживања, као што је већ истакнуто, види се да је око пет и по процената од укупног броја насловница имало и теме релевантне за овај рад. Међутим, ако се посматра по годинама, јасно се уочава како је најинтензивније извештавано у 2015. години, док је потом дошло до значајног пада интересовања. Тако је у 2015. издвојено преко 15 посто насловница, док се у 2019. интересовање смањило на два посто, да би у последњој години истраживања у овом раду достигло 3,6 процената. Такође, уочено је како са смањивањем броја тема на насловницама, релевантних за овај рад, оне чешће постају и део других садржаја, односно како добијају секундарне улоге.

Најинтензивнији период на насловним странама је био од јуна 2015. до марта 2016. године (као што се види на [Графикону 2](#)). Почео је информацијом из *Полијиике* да „пола милиона миграната чека да пређе Медитеран” (8. јун 2015), а настављен је следећег дана у истој новини најавом догађаја који ће изазвати огромну пажњу и значајно допринети броју издвојених насловница током лета: „Мађарска прети затварањем јужних граница – Европски план који утврђује квоте миграната граничи се са лудилом, сматра мађарски премијер Виктор Орбан”. Пик је достигнут у трећем кварталу 2015. године – у августу је релевантан садржај идентификован на близу 39 посто насловница, а још снажније у септембру, када је издвојено преко 60 посто насловних страна. То је период када је дошло до већег прилива миграната из Грчке и Македоније и интензивирања сукоба на границама Србије – подизања ограда од стране Мађарске и затварања прелаза од стране Хрватске, што је изазвало не само тензије у вези са мигрантском кризом, него и у односима у региону.

СРБИЈА КАО СТАНИЦА ЗА МИГРАНТЕ, ИЗБЕГЛИЦЕ И АЗИЛАНТЕ

У пику извештавања на насловним странама о европској мигрантској кризи, током лета 2015. године, у посматраном узорку је доминантан био наратив о Србији као држави која помаже избеглице, за разлику од других, чији потези често наилазе на осуду. Иако то није било толико изражено у каснијем периоду, када је и опао број насловница са траженим темама, ипак се повремено враћао наратив о лошем односу суседних држава према мигрантима, избеглицама и азилантима. У том периоду се то највише односило на поступање хрватских органа, о чему говоре и следећи насловни блокови из *Блиц*а током 2019. године: „Исповест мигранта из Авганистана: хрватски полицајци ме мучили струјом” (29. август) и „Извештај међународне организације: Хрвати муче мигранте у подрумима” (20. новембар).

Пред крај 2015. године дошло је до драстичног пада интересовања на насловницама за теме релевантне за овај рад, а последњи пут је удео у укупном броју насловних страна био преко 20 посто у фебруару наредне године. Како је утврђено у једном од ранијих истраживања, „од почетка 2016. године акценат се чешће ставља на гласове који говоре о Србији као последњој станици за избеглице, што је суштинска промена парадигме”, односно „почиње тихо моделовање, али да би се домаћа јавност припремила полако се покрећу идеје о могућем задржавању миграната и на овим просторима” (Јевтовић & Вајић, 2017, стр. 233). Управо је почетак фебруара обележио и такав наслов у *Полијици*: „Да ли је Балкан последња станица мигрантског каравана – На конференцији у Лондону биће додељена средства из фонда ЕУ како би се избеглице задржале у Србији и Македонији, пише Портал ’Еурактив’” (3. фебруар 2016). Исти лист је претходног дана најавио „крај избегличког раја у Немачкој”, а потом и став тадашњег премијера Србије Александра Вучића о томе да „Србија неће примити стотине хиљада избеглица” (5. фебруар 2016). У дану када се појавио овај наслов, *Данас* је пренео следеће: „Дипломатски извори блиски организаторима конференције у Лондону, за Данас, о плановима ЕУ: ЕУ ће тражити од Србије да смести и задржи 6.000 избеглих.” Неколико дана касније исти лист је информисао заједницу: „Комесаријат за избеглице за Данас о припремама избегличких центара у Србији: смештај у бившим мотелима, фабрикама и болницама” (*Данас*, 10. фебруар 2016).

Иако је у том периоду интензивирао дискурс везан за трајније задржавање, сличних најава (али и демантија званичника) је било и раније, попут следећег: „У фокусу: Мигранти ће пре или касније бити принуђени да дуже остају у Србији – Градиће се кампови за азиланте” (*Данас*, 15. август 2015). У каснијем периоду, од 2017. године, дошло је до померања фокуса ка насловима о животима оних који су одлучили да остану у Србији: „Деца миграната пошла у школу” (*Полијица*, 21. март 2017), „Хранитељске породице и за децу мигранте” (*Вечерње новости*, 28. април 2017), „У Врању се гради вртић за децу мигранте” (*Полијица*, 20. јун 2017), „Од 1. септембра у српске школе кренуће и око 700 миграната” (*Данас*, 25. август 2017), „Многе школе прихватиле децу са Блиског истока: Мигранти су одлични ђаци и другари” (*Блиц*, 14. септембар 2017) и други. Тадашња унисонност утицајне штампе се веома ретко ремети на насловним блоковима који указују да постоје и спорадични проблеми,

при чему редакција преузима на себе промовисање хуманитарних аспеката кризе, потврђујући слагање са стратегијом носилаца власти: „Родитељи у Вишњићеву код Шида показали најгоре лице Србије – Срамота: Неће да им деца иду у школу с малим мигрантима – До сада су се у 27 школа уписала 252 мала мигранта. Протеста није било нигде осим у Шиду. Позивамо све да се замисле како би им било да је њихово дете у таквој ситуацији и да деци мигрантима не појеле ништа што не би пожелели својој деци” (*Блиц*, 13. септембар 2017).

ПОМЕРАЊЕ ОД ХУМАНИТАРИЗМА КА БЕЗБЕДНОСНОМ АСПЕКТУ

Када се још једном поглед усмери ка 2016. години, поред актуелности у вези са мигрантима који су већ у Србији и земљама ЕУ, запажа се како је у фебруару појачано интересовање за нови избеглички талас и затварање балканске руте. Самим тим, акценат се са хуманитарног аспекта помера ка питањима сигурности. Тако доминирају следећи наслови: „Европска унија ће 1. марта затворити границе за избеглице” (*Данас*, 18. фебруар 2016), „Ивица Дачић за Курир: Србија затвара границе за мигранте” (*Курир*, 19. фебруар 2016), „Европа затвара границе, Србија у приправности” (*Полиџика*, 25. фебруар 2016), „И војници на граници заштита од миграната” (*Вечерње новостїи*, 25. фебруар 2016) и „Две бригаде пешадије на граници због миграната” (*Блиц*, 26. фебруар 2016).

После марта 2016, до краја посматраног периода, један од два месеца када се највише писало о мигрантима, избеглицама и азилантима на насловним странама је био јун 2018. године, када је удео у укупном броју насловница премашио осам посто. Тада се критички писало и о немоћи Европе да се суочи са кризом, па су тако међу примерима и следећи: „Избегличка криза прети да надмаши ону из 2015. године: Европа због миграната пуца по свим шавовима” (*Вечерње новостїи*, 24. јун 2018) и „Балкану прети нова мигрантска криза – Поједини европски медији спекулишу о оснивању центра за мигранте на северу Србије, а званични Париз и Рим су за идеју да они буду у Африци” (*Полиџика*, 19. јун 2018). У региону су настављене полемике и конкретни потези, на шта указује најава интервјуа са председником Републике Српске Милорадом Додиком и његов став у наслову да „Република Српска не жели да буде део историјске преваре са мигрантима” (*Полиџика*, 2. јун 2018), као и информација да је „Италија престала да прима мигранте” (*Полиџика*, 12. јун 2018). Такође, у том периоду, у појединим таблоидима је пажњу данима заокупљала тема чији је епилог да су „нашли заражену мигранткињу: Ухапшена Јорданка која је ширила ХИВ! – Протерана из Србије” (*Курир*, 29. јун 2018).

У јуну 2018. године појавио се нови термин на насловним странама, који је скренуо пажњу на религијски елемент – „Џамијска рута’ преко Малог Зворника” (*Полиџика*, 8. јун 2018).⁸ Ипак, у једном ранијем методолошки компаративном

⁸ То је термин о којем је почетком јуна 2018. говорио Петер Вебингер (Peter Webinger), шеф групе за азил, миграцију и људска права у Министарству унутрашњих послова Аустрије, као о новој избегличкој траси на којој џамије пружају подршку у кретању, а води преко Албаније,

истраживању указано је на то да на насловницама „религијске разлике које стижу са мигрантским колонама у домаћој јавности нису идентификоване као озбиљнија претња националним вредностима или интересима, мада се на њих повремено указује кроз концепт угрожавања хришћанства и појаве губљења верске толеранције у Европи” (Jevtović & Bajić, 2018c, str. 227). Таквих осврта у којима је истицана и религијска симболика било је и раније, када се критички говорило, на пример, о потезима мађарског политичког лидера Виктора Орбана или о другим ставовима из појединих европских земаља.

Иначе, о могућим последицама мигрантске кризе кроз религијску призму с времена на време се подсећало преко насловних страна посматране дневне штампе и у периоду када су те теме постале ређе, па тако и у последње две посматране године. Један од таквих насловних блокова донеле су *Вечерње новости*, када су истакле да долази до „исламизације Старог континента” уз наслов „Мигранти Европу бацају на колена” и додатна објашњења тог става: „половина избеглих млађа од 28, до 2050. преплавиће земље ЕУ” и „на српска огњишта у федерацији БиХ шаљу и џихадисте” (17. новембар 2019). С друге стране, више недеља касније (9. децембра 2019) *Блиц* је донео следећу причу о намерама људи на балканској рути који пролазе кроз Србију: „Избеглице се све дуже задржавају у нашој земљи: чак 10.000 миграната хоће да остане у Србији – Од 35.000 избеглица, колико их је 2019. прошло кроз нашу земљу, скоро сваки трећи је званично изразио намеру да остане код нас. Азил добила само 31 особа, остали чекају по прихватним центрима или на улицама. У Србији збринута око 500 деце миграната без родитељског старања.” На крају те године, у разговору београдског надбискупа Станислава Хочевара за *Данас* поводом Божића, дошло је до нове конекције религије и мигрантске кризе, пошто је овај лист на насловној страни истакао следећи његов став: „Не угрожавају нас мигранти, већ хришћани сами себе” (25. децембар 2019).

МЕДИЈСКА ВИДЉИВОСТ МИГРАНТСКЕ КРИЗЕ У ДОБА ПАНДЕМИЈЕ КОРОНАВИРУСА

Управо је средином 2019. године, после скоро па нестајања са медијске агенде у првих пет месеци, као што се види на [Графикону 2](#), интензивирао број насловних блокова везаних за европску мигрантску кризу и са тим повезане мигранте, избеглице и азиланте на насловним странама посматраних дневних новина. Међу темама су биле и теме из црне хронике, трговина људима, затим односи локалног становништва и миграната, избеглица и азиланата, други друштвени и политички односи на домаћем и међународном нивоу који садрже и сегменте релевантне за овај рад, али се све више истицао почетак новог таласа кризе и аспект безбедности како у Србији, тако и у суседним државама, на Балкану уопште, који је надјачавао друге приче, судбине итд.

До краја посматраног периода удео насловних страна са траженим садржајем у односу на укупан број анализираних насловница на месечном нивоу достигао је

Црне Горе или Србије, Босне и Херцеговине у Хрватску. Више на: www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/3158070/nova-dzamijska-ruta-za-migrante-ka-eu--trasa-vodi-i-preko-srbije.html.

двоцифрен број после марта 2016. још једино четири године касније, у марту 2020, када је прешао 12 процената. Управо је то период када је озваничено ванредно стање у Републици Србији због ситуације са коронавирусом, средином марта, после чега је пажња јавности и на домаћем и на глобалном нивоу доминантно усмерена ка тој теми. Посматрајући секвенцијално тај месец, пре поменутог проглашења ванредног стања, уочава се да су сви тражени садржаји објављени у првих 12 дана марта, па тако удео садржаја повезаних са мигрантском кризом у том периоду, у првих 12 дана тог месеца, износи чак преко 31 посто.

Тада су доминантне биле теме везане за нови талас мигрантске кризе, догађаје на грчко-турској граници, затим спремност Србије да одговори на могуће изазове, као и реакције у самој држави, где је ова тема коришћена и за унутрашње политичке сврхе. Тако је *Информер* известио 3. марта 2020. године: „Нова мигрантска криза: рат на граници Турске и Грчке”. Истог дана, *Курир* је обавестио читаоце да је „турски лидер запретио – Ердоган: Пуштам милионе миграната на Европу”. Пет дана касније виђен је и следећи насловни блок: „Специјал Курира: Мигрантска криза тресе Европу!” Такође, поменутог 3. марта, када је нови талас европске мигрантске кризе добио на интензитету, *Данас* је писао да је „драматична ситуација на грчко-турској граници: Грчка упозорава на 'инвазију' миграната”, док је *Полиџика* известила о „притиску 14.000 миграната из Турске на грчку границу”.

Лицитирање бројевима, карактеристично и за раније временске периоде у овом истраживању (на пример, *Ало* је пренео 9. јула 2019. године да „Србији прети талас од седам милиона миграната”), видљиво је и у последњем истакнутом периоду, помешано са бригом за националну безбедност, која је опет доминирала у односу на друге наративе о мигрантима, избеглицама, азилантима и мигрантској кризи. Тако је *Ало* сензационалистички написао да је „Европа у паници – Ердоган отвара границе, Бугари и Грци шаљу војску: према Србији кренуло 4 милиона миграната!” (29. фебруар 2020), док је *Блиц* нагласио неколико дана касније како „Србија се спрема за могући нови талас избеглица: на границама Балкана више од 130.000 миграната” (5. март 2020). О драматичности говоре и истакнуте ставке у том насловном блоку, где се наглашава став председника државе („Наша земља ће умети да се заштити ако дође до нове мигрантске кризе, каже Александар Вучић”), што су пренели и поједини други посматрани медији тих дана, а ту је и извештај са централне тачке кризе у том периоду („'Блиц' на турско-грчкој граници: избеглице секу жицу, полиција пуца на њих”). Истог дана, 5. марта, *Полиџика* је донела централни наслов „Европа се спрема за нову Маричку битку”, чиме је остварена конекција, па тако и могућност учтивања значаја и контекста, са добро познатим историјским догађајем из 14. века.

Драматичности овог периода доприносе и два насловна блока из *Вечерњих новостии*, која осликавају безбедносни аспект као доминантан крајем зиме 2020. године, као и централизацију одлука из једног извора и оправдавање истих као део редакцијске политике, и у којима се користе карактеристичне речи које изазивају неспокој, попут „надирање” и „најезда”. Први је наслов „Држава има план: штитићемо границе од миграната”, уз даља објашњења – „Вучић: Сада нећемо чекати одговоре из ЕУ, водићемо се националним интересима”, „у нашој земљи тренутно легално борави више од 5.500 избеглица” и „130.000 људи из Турске надире ка Грчкој” (5.

март 2020). У другом наслову се истиче: „Новости сазнају – Вучић наложио војсци, МУП и БИА: Ако буде најезде, затварамо границу!”, уз даље објашњење да „уколико талас миграната крене ка нама, међа према Северној Македонији биће ’закључана’”, као и да је „шеф државе лично против ксенофобије, али неће да наша земља буде паркинг за избеглице” (6. март 2020).

Међутим, почетком ванредног стања и предоминантног дискурса о коронавирусу утихнули су и блокови везани за мигрантску кризу, али је задржана матрица безбедносног аспекта у другим темама. Тако „друштвену кризу и стање одбране државних система представници влада поистовећују са ратним стањем, стога сведочимо милитаристичкој реторици у објашњавању ситуације и спасавању организацијских капацитета државних система и позивима на националну солидарност” (Marković Savić, 2020, str. 656). Уз то, попут ранијих преиспитивања код других безбедносних изазова, и ова криза је довела до промишљања „колико смо слободе и права спремни да жртвујемо, односно заменимо за безбедност: личну, националну, друштвену и идентитетску (онтолошку)?” као и питања попут следећих: „ко смо и од кога очекујемо решење, односно заштиту? Да ли смо, пре свега, држављани па заштиту очекујемо од своје националне државе, или себе дефинишемо пре свега као људе, па очекујемо заштиту од глобалних институција, постојећих и непостојећих” (Jović, 2020, str. 483). Дакле, образци у које се умећу одређене теме често подсећају једни на друге и употребљавају се у одређене сврхе, нажалост и злоупотребљавају. На пример, када је реч о пандемији коронавируса, „ова криза је показала како лекари, чија професија је таква да су у уобичајеним околностима често далеко од медијске пажње, могу за кратко време да постану селебритији, који јавност упознају и са најмањим детаљима својих живота”, док „политичке елите радо користе кризно стање за промоцију својих идеја и програма, науштрб стручне дебате” (Jevtović & Vajić, 2020, str. 545).

У таквој „новој реалности”, са јењавањем стега ванредног стања, у мају су се на насловнице у већој мери вратиле и теме везане за мигрантску кризу, мигранте, избеглице и азиланте, пре свега кроз домаће актуелности, ситуације у мигрантским центрима, нарочито у Шиду, где се доминантно истичу забринутост локалног становништва и потези државе тим поводом. До краја посматраног периода, односно од половине до краја 2020. године, биле су покретане и друге теме познате од раније, али у квантитативно мањем опсегу.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Медије можемо да посматрамо двојачко – као корективни механизам друштва, који указује на аномалије и утиче на политичке одлуке, али и као инструмент који идентификује и промовише ставове елита, обликујући јавност. Ово истраживање је показало да, осим повремених изузетака, штампа у Србији у доминантном броју подржава ставове власти о мигрантима, избеглицима и азилантима. У посматраном периоду, озбиљна штампа је у много значајнијем обиму посвећивала пажњу траженим темама, пратећи често стратешку позицију државних органа, који су увећавали видљивост мигрантске кризе организовањем псеудодогађаја, саопштењима, конференцијама за медије и давањем изјава током посета на терену. Таблоиди су повремено

подржавали тон озбиљне штампе, али су и ширили моралну панику, сензационализам и стереотипизацију, доводили до узбуњивања јавности, па и мобилизације са безбедносног аспекта.

Уочена је и недовољна дискусија у јавном простору, тако да се промена свести грађана одвијала зависно од мишљења владајућих структура. Уосталом, чињеница је да европска мигрантска криза није готова, али интензитет стављања на медијску агенду кроз насловнице дневне штампе није равномеран у односу на догађања на терену, већ се видљивост подиже или смањује у зависности од пројектованог или стварног значаја других тема на медијској агенди, као и од значаја који јој посвећују владајуће елите кроз своје агенде. А, да европска мигрантска криза не стаје ни у овој деценији, показују и подаци из 2021. Наиме, забележено је да је у тој години преко 55.000 људи ушло нелегално у Европску унију преко западнобалканске руте, што је значајно повећање не једино у односу на пандемијску 2020, већ још више на годину пре тога. Истиче се да је већина људи у овим случајевима мароканског, сиријског и авганистанског порекла, као и да „према речима хуманитарних радника, руте кроз Балкан постају једина одржива алтернатива за људе у покрету, пошто су земље чланице, попут Грчке и Италије, учврстиле своје границе и централномедитеранска рута постаје све смртоноснија” (ECRE, 2022). Такође, тренд раста илегалних улазака у ЕУ је настављен и у прва два месеца 2022. године како уопштено, тако и преко западнобалканске руте, где су највише регистрована кретања људи из Сирије и Авганистана (Frontex, 2022).

Посматрајући истраживање у овом раду, уочава се и да симплификација и стигматизација опстају у таблоидном дискурсу, који под плаштом тржишног надметања често посеже за проблематичним вестима, непотврђеним информацијама или ненаведеним изворима вести. Због тога је неопходна већа сензитивност медија према питањима која су била релевантна и за ово истраживање, имајући у виду значај тих тема и утицај медија на обликовање јавног мњења. Ту се подразумева избегавање сензационализма, подизања температуре и тензија, поготову када се узму у обзир преобладајући таблоидни дискурс који је ослабљен последњих година, као и култура јавног говора која је драстично урушена. Самим тим, неопходна је већа одговорност, нарочито таблоидних медија, па и чешћи искорак даље од информативних жанрова и отварање конструктивне дискусије која ће уважити шири контекст и довести до бољег информисања грађана, њихове медијске едукације, самим тим и њиховог квалитетнијег промишљања о осетљивим темама, какве сасвим сигурно јесу и оне које су истраживане у овом раду.

Zoran B. Jevtović¹
University of Niš, Faculty of Philosophy,
Department of Communicology and Journalism
Niš (Serbia)

Predrag Đ. Bajić²
University “Union – Nikola Tesla”, Faculty of Sport
Belgrade (Serbia)

EUROPEAN MIGRANT CRISIS AS A SEGMENT OF THE MEDIA AGENDA IN SERBIAN DAILY NEWSPAPERS 2015–2020³

(Translation *In Extenso*)

Abstract: The research is aimed at showing the ways in which the media image of the European migrant crisis changed on the front pages of Serbia's dailies from 2015, when this crisis hit the headlines, until the end of 2020, when it subdued substantially, but continued to find its place occasionally on the front pages. The lack of discussion in public space is observed, so that the tone of the narrative is adjusted to the opinion of the ruling structures. Simplification and stigmatization are specific for tabloids that, under the guise of market competition, resort to sensationalism, problematic news and unconfirmed information, while serious press rather tends to promote the human aspect of the crisis, with a more profound analysis of the context. Since spring 2016, the writing about this topic has become less intense, but also a slight qualitative change in the narratives in which the emphasis is laid on the possibility of migrants' longer stay in this territory as well. Moreover, with time, there is a significant shift in the context from the humanitarian towards the security aspect.

Keywords: migrants, refugees, asylum seekers, the Balkan route, media image

Among the problems concerning the European continent are definitely uncontrolled migrations. Unlike economic motives that used to be primary in the twentieth century, in the past few years causes can be searched in unstable political situations, terrorism and internal conflicts consequently leaving legal and physical insecurity. The crisis ran out of control during last decade, when a stream of refugees from the territory of the Middle East, North and

---

¹ zoran.jevtovic@filfak.ni.ac.rs

² predrag.bajic@fzs.edu.rs

³ This research has been supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia (Agreement No. 451-03-68/2022-14/200165).

Central Africa, and Central and South Asia headed towards Europe, with one of strategically more important routes leading across the Balkans.⁴ The movement of migrants is nothing new, including their boat journeys across the Mediterranean, because similar occurrences have existed ever since the 1980s (Baldwin-Edwards, 2006), but the “events from 2015 triggered a series of political initiatives by the European Union institutions under the guise of the new European agenda on migrations as a response to the ‘migrant crisis’” (Baldwin-Edwards et al., 2019, pp. 2139–2140). That is when 1,008,616 afflicted people reached the coasts of Europe, while one year earlier that number was much smaller – 280.000 (Amnesty International, 2015).⁵

These events in European countries also led to the questions about the consequences in the ethnic, cultural and religious structure of the population. An uncontrolled inflow of economic migrants, together with a large number of refugees running away from wars, also leads to xenophobia in the countries of their destination, as well as to the people in some communities fearing that they will lose their jobs. That is why there is increasing concern, which was “reflected not only in the images of human misery and suffering that were dominant in newspapers, on television screens and in social media, but also in the ever growing fear of the public in relation to the observed economic, security and cultural threats of the increasing migration to Europe” (Baldwin-Edwards et al., 2019, p. 2140). Numerous questions arise, including the one about the role of the media in such situations. This paper explores characteristic matrices that form and change the image of the migrant crisis, as well as about migrants, refugees and asylum seekers coming to Europe.⁶

CONCEPTUAL AND METHODOLOGICAL FRAMEWORK OF THE RESEARCH

The theoretical framework of this paper is in the communication theories – the gate-keeping theory, the agenda-setting theory and the framing theory (Fortner & Fackler, 2014), which are manifested through the role of professional communicators to select (by presence and absence) and rank topics in order to indicate their social significance, as well as to shape them in a desired manner, which is the interpretation of reality, and not reality itself.

The focus is on the thematization on approaches to the reporting about the migrant crisis, whereas the relation between serious and tabloid press is also considered, including the existence of research journalism that would give a multidimensional explanation of the problem and point to possible solutions. The research aim derives from this, i.e. an

---

⁴ The Balkan route covers the geographical corridor through which migrants come by ship from Greece, and then pass through Macedonia and Serbia towards Hungary. Another route leads through Turkey and Bulgaria, as well as through Serbia, which is a strategic centre of European migration routes.

⁵ According to the data of the International Organization for Migration (IOM), by the end of 2015, the number of people who lost lives attempting to cross the Mediterranean and reach the European continent was 3,771 – namely, 2,892 in central, 805 in eastern and 74 in western Mediterranean (IOM, 2016).

⁶ Although there are clear distinctions between these three terms, in everyday media practice they are most often used like synonyms, and that is the reason why they were observed through a common framework during this research.

attempt to identify the manners in which the media image of the European migrant crisis has changed with the passage of time, from 2015, when the crisis hit the headlines, until the end of 2020, when it subdued substantially, but continued to find its place occasionally in the front-page category content. The research itself also relies on a series of previous studies at the level of Serbia, as a logical continuation of their results (e.g. Jevtović & Bajić, 2016; 2017; 2018a; 2018b; 2018c; 2019; Jevtović & Aracki, 2017).

The year of 2015 was a “trigger to the rise of migrations on the scale of security challenges, risks and threats”, i.e. it was the time when “the migration issue was expected to become one of the most important issues to governments, security sectors, expert and broader public of stakeholder countries” (Simić, 2017, p. 9). Accordingly, the media’s interest increased but, “as was the case with terrorism after the attack on 11 September 2001, uncritical securitization of migrations began, to such an extent that the topic displaced some much more relevant security challenges, risks and threats from the agenda” (Simić, 2017, p. 9).

Regarding the particularly important role of media in today’s society, their power is reflected in imposing the focus that is, in the case of the press, pronounced through creating headline blocks and position on the front pages, the selection of facts and arguments, perspectives of interpretation, intensity of publication and similar techniques of directing attention. All these depend on editorial teams that pack reality into media truth, using it also as a propaganda tool. That is why media contents are not just usual mapping of reality, but rather ideological interpretations of real events, largely adjusted to the requirements of the ruling establishment. Therefore, having in mind the organization of the media, it can also be considered how “media frameworks narrow the audience’s vision, directing its attention and awareness towards constructed versions of truth and reality, produced in the centres of social and political power” (Aleksić & Stamenković, 2019, p. 856).

SERIOUS PRESS VS. TABLOIDS DURING THE MIGRANT CRISIS

Beginning from the fact that the editorial policy is directly seen on the front pages, the sample for the quantitative and qualitative analysis of contents in this paper included the front pages of daily newspapers located in Belgrade and distributed throughout Serbia, published continuously from 1 January 2015 to 31 December 2020. Those are *Politika*, *Danas*, *Večernje novosti*, *Blic*, *Kurir*, *Alo* and *Informer*. The sample included every front page with the relevant content in the title block – the heading, headline and/or subtitle, bolded sentences and/or the visual part (e.g. caricatures and photographs). It is relevant if contents are mentioned or indicated contents regarding European migrant crisis, i.e. migrants, asylum seekers and refugees from Asia and Africa, within the context that covers the route from the borders of their respective countries (refugee camps) to their final destinations in Europe, with the so-called Balkan route being dominantly present. In the selection, it was not crucial whether those were central or peripheral topics, merely an element of another topic, but that they were covered on the front pages in the above-explained manner. In the selection, it was important whether the contents relevant to this paper were explicitly stated on the front page or whether by further reading it could be seen that the title block was

(on the whole or partially) directly related to the topics relevant to this paper, or whether the cover page emphasized the direct consequences of the observed migrant crisis, without further loading of opinions or influence of other factors.

During the observed period, the total of 14,384 front pages were analyzed and about 5.5% of them were selected, out of which as many as 71% in *Politika*, *Danas* and *Večernje novosti* as the representatives of serious press (*Politika* and *Danas*) and semi-tabloid press (*Večernje novosti*). This is accompanied by a further explanation that some dailies (*Danas* and *Informer*) have their weekend editions and, thus, a smaller number of analyzed front pages, as well as that during the spring of 2020 there was a reduction in the number of editions of all dailies due to the government measures introduced as a consequence of the Coronavirus pandemic. According to [Chart 1](#), the greatest attention to the contents relevant to this paper was paid by *Politika*, which also had the longest continuity of writing about the migrant crisis, migrants, refugees and asylum seekers.

The tabloids, which dominate on the domestic media scene, account for 29% of the front pages.⁷ However, when seen by years, at the time when the migrant crisis seemed to be the most intense or, in any case, when it was the most visible, during 2015, the share of the tabloids in the total number was over 37%, while in the following three years it dropped substantially (not exceeding 22.2% from 2017). A visible increase in the interest of the four tabloids in the total analyzed sample occurred in 2019, when it exceeded 37%, as well as in the last observed year, when it exceeded 34%.

It is evident that the public attention was drawn to these topics during the largest part of the observed period by three dailies not categorized as tabloids, which also initiated analyses, gave broader contexts, as proved by the following examples: “*Večernje novosti* investigates: why is the wave of refugees going exactly through Serbia – Because of strong borders, brutal control and regulations, they do not want to go through Bulgaria and Romania; They cannot be returned to Macedonia and Greece, while they are not interested in exile in Croatia” (*Večernje novosti*, 25 August 2015) and “Topic of the week: Refugees and new Europe – Migrants build the European right-wing – Ever-stronger xenophobic political parties that oppose opening the borders while, due to asylum seekers, the majority of Britons would for the first time vote for leaving the European Union” (*Politika*, 13 September 2015). Moreover, *Politika* had some other topics of the week during the observed years in relation to the migrant crisis and its consequences, and these are some of the examples from the past two years: “A wave of refugees at the EU door: a new surge of migrants in Europe” (15 September 2019), “Migrants as a political issue: War victims – sparks of new conflicts” (12 January 2020), “Surge of migrants after the opening of the borders: 79.5 million people in refuge” (21 June 2020) and “Strengthening of the extreme right wing: how dangerous the march of Serbia’s right wing is” (8 November 2020). On the other hand, the examples in the tabloid range of the domestic press, when it comes to intentions of contributing to the understanding of a broader context and a more profound analysis, include a dominant title block from the Sunday edition of *Blic* (whose narratives, by the way, were more oriented towards the humanitarian aspect of the

⁷ It should be borne in mind that their influence has been strengthened through web editions in which contents from print editions are transmitted. Some tabloids (primarily *blic.rs* and *kurir.rs*, followed by *alo.rs*) have for years ranked at the top by the number of visitors when it comes to information web-portals in Serbia. Source: rating.gemius.com/rs/tree/domains.

crisis than other tabloids during the analyzed period) of 3 November 2019. The shocking photograph illustrating everyday life of a child in a makeshift refugee camp, which stirs strong emotions and compassion, is accompanied by the following text: “Serbia before a new wave of migrants – inevitable inflow of refugees worries Europe, while Serbia is an important station on their road. Would the introduction of legal routes stop the migrants’ agony?”

The first headline chosen in this analysis comes from the Christmas edition of *Večernje novosti* – “Destinies – an Iraqi refugee couple leaves their baby in Serbia: if Ayman survives, take care of him” (6/7 January 2015), while the last one comes from *Politika* – “Migrants arrested for abusing the employees in Bogovađa asylum” (26 December 2020). When generally analyzing the continuity of reporting, it can be seen that there was no break in the continuity of writing about the observed topics during any month in the first four years, i.e. at least one daily brought some minimum relevant content on the front page every month. The continuity was interrupted in February 2019, while poorer interest in the media agenda during the first half of that year in the topics relevant to this paper is also proved by the fact that in the first five months the total of five relevant contents was found on the front pages of all the observed daily newspapers in Serbia. No title blocks were found only in July 2020.

Looking at the entire research period, as already emphasized, it can be seen that about 5.5% of the total number of the front pages included the topics relevant to this paper. However, when looking by years, it is clear that the reporting was most intense in 2015, which was followed by a substantial decrease in interest. Therefore, in 2015, more than 15% front pages were selected, while this interest dropped to 2% in 2019, and it reached 3.6% at the end of the research year in this paper. In addition, it was noticed that with the reduced number of topics on the front pages relevant to this paper, they more frequently became part of other contents, i.e. they assumed secondary roles.

The most intensive period on the front pages was from June 2015 to March 2016 (as shown in [Chart 2](#)). It began with the information from *Politika* that “half a million migrants are waiting to cross the Mediterranean” (8 June 2015), while the next day the same newspaper announced an event that would attract huge attention and significantly contribute to the number of selected front pages during the summer: “Hungary threatens to close the southern borders – the European plan determining quotas of migrants is almost lunacy, in the opinion of Hungarian Prime Minister Viktor Orbán”. The peak was reached in the third quarter of 2015 – in August, the relevant content was identified on approximately 39% front pages, and even more in September, when 60% front pages were selected. It is the period marked by a larger inflow of migrants from Greece and Macedonia and by the intensification of conflicts on the Serbian borders – fences put up by Hungary and border crossings closed by Croatia, which caused not only tensions regarding the migrant crisis, but also in the relations within the region.

SERBIA AS A STATION FOR MIGRANTS, REFUGEES AND ASYLUM SEEKERS

Particularly characteristic was the peak of reporting on the front pages about the European migrant crisis during the summer of 2015, having in mind that the observed sample was dominated by the narrative about Serbia as a state that helps refugees, unlike others,

whose moves often faced criticism. Although it was not so pronounced in a later period, when the number of the front pages with the relevant topics dropped, the narrative was still repeated about the bad attitude of the neighbouring countries towards migrants, refugees and asylum seekers. In that period, it mostly referred to the actions of Croatian authorities, which is supported by the following title blocks from *Blic* during 2019: “Story of a migrant from Afghanistan: Croatian policemen tortured me by electric shocks” (29 August) and “Report of the international organization: Croats torture migrants in basements” (20 November).

Before the end of 2015, there was a drastic decrease in interest on the front pages in the topics relevant to this paper, while last time the share in the total number of the front pages was over 20% next February. As shown in one of the previous studies, “from the beginning of 2016, the emphasis is more often laid on the voices speaking of Serbia as the last station for refugees, which is an essential change in the paradigm”, i.e. “quite modelling begins, but to prepare the domestic public, ideas are slowly introduced about the migrants potentially staying in these territories as well” (Jevtović & Bajić, 2017, p. 233). The very beginning of February was marked by such a headline in *Politika*: “Is the Balkans the last station for the migrant caravan – at the conference in London, EU funds will be allocated to keep refugees in Serbia and Macedonia, according to the EurActiv portal” (3 February 2016). The previous day, the same daily announced “the end of the migrants’ heaven in Germany”, and then cited the opinion of the then Prime Minister of Serbia, Aleksandar Vučić, that “Serbia will not receive hundreds of thousands of refugees” (5 February 2016). On the day when this headline appeared, *Danas* wrote the following: “Diplomatic sources close to the organizers of the London conference, speak about the EU plans for *Danas*: the EU will ask Serbia to accommodate and keep 6,000 refugees”. Several days later, the same daily informed the community as follows: “The Commissariat for Refugees for *Danas* about the preparation of refugee centres in Serbia: accommodation in former motels, factories and hospitals” (*Danas*, 10 February 2016).

Although in that period a discourse was intensified regarding more permanent stay, there were similar announcements (as well as denials by officials) beforehand, such as: “In the focus: sooner or later, migrants will be forced to stay longer in Serbia – camps for asylum seekers will be built” (*Danas*, 15 August 2015). In the later period, from 2017 onwards, the focus was shifted towards headlines about the lives of those who decided to stay in Serbia: “Migrants’ children go to school” (*Politika*, 21 March 2017), “Foster families for children migrants as well” (*Večernje novosti*, 28 April 2017); “In Vranje, a kindergarten for children migrants is being built” (*Politika*, 20 June 2017), “From 1 September, about 700 migrants will attend Serbian schools too” (*Danas*, 25 August 2017); “Many schools accept children from the Middle East. Migrants are excellent students and classmates” (*Blic*, 14 September 2017) etc. The unison tone of the influential press at the time is quite rarely disturbed in the front page blocks that indicate the existence of sporadic problems, while the editorial board assumes the responsibility for promoting humanitarian aspects of the crisis, confirming the agreement with the strategy of power holders: “Parents in Višnjićevo near Šid show the worst face of Serbia – Disgrace: they don’t want their children to attend school with young migrants – So far 252 young migrants have enrolled in 27 schools. The protests took place only in Šid. We invite all people to think what it would be like if their children were in such a situation, and not to wish to children migrants anything they would not wish to their own children” (*Blic*, 13 September 2017).

FROM HUMANITARIANISM TOWARDS THE SECURITY ASPECT

When once again we look at the year of 2016, apart from current news about migrants who were already in Serbia and the EU countries, it can be seen that in February there was increased interest in the new refugee wave and the closing of the Balkan route. Accordingly, the emphasis shifts from the humanitarian aspect towards security issues. Therefore, the following titles are dominant: “On 1 March, the European Union will close the borders to refugees” (*Danas*, 18 February 2016), “Ivica Dačić for *Kurir*: Serbia is closing its borders to migrants” (*Kurir*, 19 February 2016), “Europe closes the borders, Serbia alert” (*Politika*, 25 February 2016), “Even the soldiers on the border are a protection from migrants” (*Večernje novosti*, 25 February 2016) and “Two infantry brigades to the border because of migrants” (*Blic*, 26 February 2016).

From March 2016 to the end of the observed period, one of the two months when most texts were written about migrants, refugees and asylum seekers on the front pages was June 2018, when the share in the total number of the front pages exceeded 8%. At that time, there were critical texts about Europe being unable to face the crisis, so that there are following examples: “The refugee crisis threatens to exceed the one from 2015: because of migrants, Europe is bursting at the seams” (*Večernje novosti*, 24 June 2018) and “The Balkans is threatened by a new migrant crisis – some European media speculate about setting up a centre for migrants in the north of Serbia, while Paris and Rome are officially in favour of the idea that these centres should be in Africa” (*Politika*, 19 June 2018). The region continued debates and concrete moves, which is indicated by the announcement of an interview with the President of Republika Srpska, Milorad Dodik, and his opinion in the headline, that “Republika Srpska does not want to be part of the historical scam with migrants” (*Politika*, 2 June 2018), including the information that “Italy stops receiving migrants” (*Politika*, 12 June 2018). Furthermore, in the same period, some tabloids were for days preoccupied with the topic the epilogue of which is that “a migrant woman infected with a HIV virus was found: the woman from Jordan that spread HIV infection arrested! – She has been expelled from Serbia” (*Kurir*, 29 June 2018).

In June 2018, a new term appeared on the front pages, drawing the attention to the religious element – “The ‘Mosque route’ via Mali Zvornik” (*Politika*, 8 June 2018).⁸ However, an earlier methodologically comparative study indicated that on the front pages “religious differences brought by the columns of migrants have not been identified in the Serbian public as a serious threat to national values or interests, although they are sometimes pointed to through the concept of Christianity endangerment and the loss of religious tolerance occurring in Europe” (Jevtović & Bajić, 2018c, p. 227). Even before there were reviews like this, which pointed religious symbolism, when, for example, criticizing the moves of Hungary’s political leader Viktor Orbán, or the attitudes of some European countries.

---

⁸ That is the term mentioned at the beginning of June 2018 by Peter Webinger, Head of the Group for Exile, Migration and Human Rights in the Ministry of Interior Affairs of Austria, as a new refugee route on which mosques provide support in the movement and which leads across Albania, Montenegro or Serbia, Bosnia and Herzegovina to Croatia. For more, see: www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/3158070/nova-dzamijska-ruta-za-migrante-ka-eu--trasa-vodi-i-preko-srbije.html.

As a matter of fact, potential consequences of the migrant crisis through a religious prism were occasionally reminded of through the front pages of the observed dailies even in the period when these topics became rare, and thus in the past two observed years. One of title blocks like that was published by *Večernje novosti*, when pointing that there would be “islamization of the Old Continent”, with the headline “Migrants throw Europe to its knees” and the further explanation of such attitude: “half of the refugees younger than 28 will have inundated the EU countries by 2050” and “jihadists are being sent to the Serbian hearths ion the Federation of Bosnia and Herzegovina” (17 November 2019). On the other hand, several weeks later (on 9 December 2019), *Blic* brought the following story about the intentions of the people on the Balkan route, going through Serbia: “Refugees tend to stay longer in our country: as many as 10,000 migrants want to stay in Serbia – out of 35.000 refugees who have gone through our country in 2019, almost every third person has officially expressed an intention of staying here. Asylum was granted only to 31 people, while others are waiting in collection centres or in the streets. Serbia has accommodated about 500 children migrants without parental care.” At the end of that year, in a Christmas interview of Belgrade’s Archbishop Stanislav Hočevar for *Danas*, there was a new connection between religion and the migrant crisis, since this daily brought Hočevar’s opinion on the front page as follows: “We are not threatened by migrants, but Christians are a threat to themselves” (25 December 2019).

MEDIA VISIBILITY OF THE MIGRANT CRISIS DURING THE CORONAVIRUS PANDEMIC

It was in the middle of 2019, after almost disappearing from the media agenda during the first five months, as shown in [Chart 2](#), that a number of title blocks was intensified regarding the European migrant crisis and, in that respect, migrants, refugees and asylum seekers on the front pages of the observed daily newspapers. The topics included those from the crime page, human trafficking, then the relations between local population and migrants, refugees and asylum seekers, other social and political relations at the national and international level that also contain segments relevant to this paper. However, there was also an increasing emphasis on the beginning of the new wave of the crisis and the security aspect both Serbia and ion the neighbouring countries, in the Balkans in general, that overshadowed other stories, destinies etc.

Until the end of the observed period, the share of the front pages with the requested content in comparison to the total number of the analyzed front pages on a monthly basis reached the two-digit number after March 2016 only once again – four years later, in March 2020, when it exceeded 12%. In that very period the state of emergency was declared in the Republic of Serbia because of the situation caused by the Coronavirus, and then the public attention both at the national and global levels was dominantly directed towards that topic. Looking at that month sequentially, before the above-mentioned declaration of the state of emergency, it was observed that all requested contents were published during the first 12 days, so that the share of the contents related to the migrant crisis accounted for more than 31% in that period, during the first 12 days of the month.

The dominant topics at that time were those regarding a new wave of the migrant crisis, events on the Greek-Turkish border, then Serbia's readiness to respond to potential challenges, as well as the reactions in the country itself, where this topic was also used for internal political purposes. Therefore, on 3 March 2020 *Informer* reported as follows: "New migrant crisis: war on the border between Turkey and Greece". On the same day, *Kurir* informed its readers that "the Turkish leader has made a threat – Erdogan: I am letting millions of migrants into Europe". Five days later, there was the following title block: "*Kurir's* special: migrant crisis rocks Europe!" Furthermore, on 3 March, when the new wave of the European migrant crisis became more intense, *Danas* wrote about "the dramatic situation on the Turkish-Greek border: Greece warns about the 'invasion' of migrants", while *Politika* reported about the "pressure of 14,000 migrants from Turkey on the Greek border".

Number bidding, characteristic of earlier periods in this research (for example, on 9 July *Alo* reported that "Serbia is threatened by a wave of seven million migrants"), it is visible in the last highlighted period, in combination with the concern for national security, which was once again dominant over other narratives about migrants, refugees, asylum seekers and the migrant crisis. Namely, *Alo* had a sensational statement that "Europe is panic-stricken – Erdogan opens the borders, Bulgarians and Greeks are sending their armies: 4 million migrants head towards Serbia!" (29 February 2020), while several days later *Blic* emphasized that "Serbia is getting ready for a potential new wave of refugees: on the borders of the Balkans there are more than 130,000 migrants" (5 March 2020). The dramatic element is also spoken about by the outstanding parts of that title block, where the attitude of the President of the country is pointed out ("Our country will be able to protect itself if there is a new migrant crisis, Aleksandar Vučić says"), which was stated by some other observed media at the same time, including the report from the central crisis point during that period ("*Blic* on the Turkish-Greek border: refugees cut the wire, while the police shoot at them"). On the same day, 5 March, *Politika* published the central headline "Europe is getting ready for the new Battle on the Maritsa River", which made a connection, and thus a possibility of comparing significance and context with the well-known historical event from the 14th century.

The dramatic element of this period is additionally emphasized by two title blocks from *Večernje novosti*, which show the security aspect as dominant at the end of winter of 2020, as well as the centralization of decisions from one source and their justification as part of the editorial policy, using the typical words that cause unease, such as "onslaught" and "invasion". The first title is "The state has a plan: we will protect the borders from migrants", with the additional explanations "Vučić: Now we will not wait for the answers from the EU; we will be guided by national interests", "there are more than 5,500 refugees currently staying in our country" and "130,000 people from Turkey head to Greece" (5 March 2020). The second title points out the following: "Večernje novosti finds out – Vučić has ordered the army, the Ministry of Interior Affairs and the Security-Intelligence Agency: in the event of an invasion, we will close the border!", with the additional explanation that "if a wave of migrants heads towards us, the border towards North Macedonia will be 'locked'", as well as that "the President of the state is personally against xenophobia, but won't allow our country to be the parking compound for refugees" (6 March 2020).

However, at the beginning of the state of emergency and the predominant discourse about the Coronavirus, the title blocks regarding the migrant crisis subdued, but the matrix

of the security aspect was kept in other topics. Therefore, “the social crisis and the defence status of the government systems are identified by the government representatives as the state of war, and that is why we witness the militarist rhetoric in explaining the situation and rescuing the organizational capacities of the government systems, and the calls for national solidarity” (Marković Savić, 2020, p. 656). In addition, just like earlier reconsiderations of other security challenges, this crisis also led to the consideration about “how many freedoms and rights we are prepared to sacrifice, i.e. to substitute for security: personal, national, social and identity (ontological)?”, as well as the following questions: “Who are we and who do we expect a solution and/or protection from? Are we, first of all, citizens, so that we expect protection from our national state, or do we define ourselves primarily as people, so that we expect protection from global institutions, existent and non-existent ones?” (Jović, 2020, p. 483). Namely, the patterns in which certain topics are inserted often remind of one another and are used for certain purposes and, sadly, abused. For example, speaking of the Coronavirus pandemic, “this crisis has shown that doctors, whose profession is such that in usual circumstances they are far from the media attention, in a short period can become celebrities who inform the public about the smallest details of their private lives”, while “political elites gladly use the state of crisis for promoting their ideas and agendas, at the cost of the professional debate” (Jevtović & Bajić, 2020, p. 545).

In such “new reality”, with the subduing restrictions of the state of emergency, in May, the front pages once again brought the topics regarding the migrant crisis, migrants, refugees and asylum seekers, primarily through current events in the country, situation in migrant centres, particularly in Šid, where the concern of the local population are the government’s moves in that respect are predominantly emphasized. Until the end of the observed period, i.e. until the end of 2020, some other topics known from before were also promoted, but quantitatively to a much smaller extent.

CONCLUDING CONSIDERATIONS

We may look at the media in a two-fold manner – as a corrective mechanism of the society that points to anomalies and affects political decisions, but also as an instrument identifying and promoting the attitudes of elites, while shaping the public. This research shows that, apart from occasional exceptions, the press in Serbia predominantly supports the attitudes of the authorities regarding migrants, refugees and asylum seekers. In the observed period, the serious press dedicated attention to the requested topics to a much larger extent, often following the strategic position of the government authorities that increased the visibility of the migrant crisis by organizing pseudo-events, press releases, media conferences and making statements during field visits. The tabloids occasionally supported the tone of the serious press, but also spread moral panic, sensationalism and stereotyping, thus causing public alarm, and even mobilization from the security aspect.

There was insufficient debate in the public space, so that the change in the citizens’ awareness occurred depending on the opinions of the ruling structures. In any case, the fact is that the European migrant crisis is not over, but the intensity of its placement on the media agenda through the front pages of the daily press is not even in relation to field events, but its visibility is raised or reduced depending on the projected or real significance

of other topics on the media agenda, as well as on the importance granted to it by the ruling elites through their respective agendas. That the European migrant crisis is not over in this decade either is proved by the data from 2021. In fact, it was recorded that during that year more than 55,000 people illegally entered the European Union through the West Balkan route, which is a significant increase not only in comparison to the pandemic 2020, but even more in comparison to the year before that. It is pointed out that most people in these cases are of Moroccan, Syrian and Afghanistan origin, and also that “according to the worlds of the humanitarian workers, the routes across the Balkans have become the only sustainable alternative for the people on the move, since the EU member states, such as Greece and Italy, have strengthened their borders, so that the Central Mediterranean route is becoming deadlier and deadlier” (ECRE, 2022). Furthermore, the trend of illegal entries into the EU continued during the first two months of 2022 both generally and through the West Balkan route, where the most registered movements are those of people from Syria and Afghanistan (Frontex, 2022).

When looking at the research in this paper, it can also be seen that simplification and stigmatization survive in the tabloid discourse that, under the guise of market competition, often resorts to problematic news, unconfirmed information or unlisted news sources. That is why greater media sensitivity is needed towards issues that were relevant for this research as well, having in mind the importance of those topics and the influence of the media in shaping the public opinion. This implies avoiding sensationalism, raising the heat and tensions, particularly having in mind the predominant tabloid discourse that has been further strengthened in the past few years, as well as the culture of public speech that has been drastically undermined. Therefore, greater responsibility, particularly of tabloid media, is necessary, including a more frequent step further from informative genres and opening a constructive discussion that will take into account a broader context and lead to citizens’ being better informed, media education and, thus, to their better-quality considerations of sensitive topics, as the ones researched in this paper definitely are.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

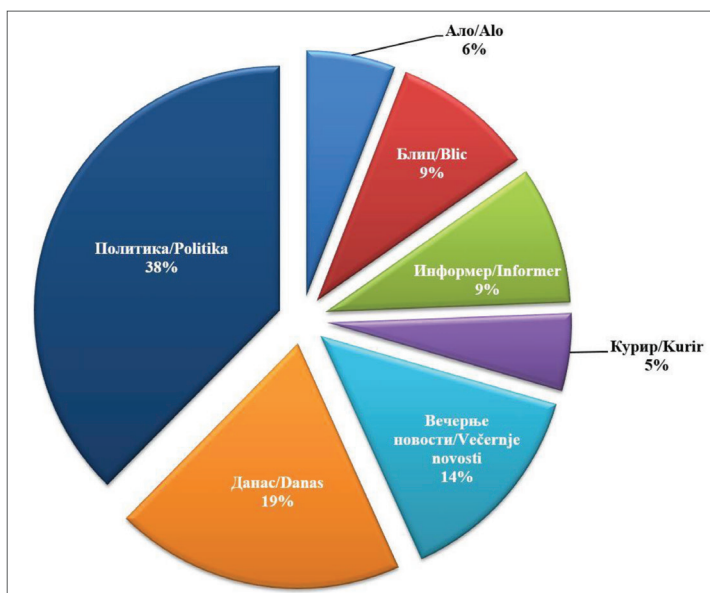
- Aleksić, D. & Stamenković, I. (2019). Migrant and refugee crisis: a comparative analysis of media reporting – case study daily newspapers *Blic*, *Politika* and *Kurir*. *Teme*, 43 (3), 839–859. DOI: [10.22190/TEME171213051A](https://doi.org/10.22190/TEME171213051A). [In Serbian]
- Amnesty International (2015). *EU leaders must not turn their back on refugees*. Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2015/09/world-refugee-crisis-needs-eu-solutions>.
- Baldwin-Edwards, M., Blitz, B. K. & Crawley, H. (2019). The politics of evidence-based policy in Europe’s “migration crisis”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45:12, 2139–2155. DOI: [10.1080/1369183X.2018.1468307](https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1468307).
- Baldwin-Edwards, M. (2006). Between a rock & a hard place: North Africa as a region of emigration, immigration and transit migration. *Review of African Political Economy*, 33 (108), 311–324. DOI: [10.1080/03056240600843089](https://doi.org/10.1080/03056240600843089).

- ECRE – European Council on Refugees and Exiles (21 January 2022). Balkan route: movement increases in the region as Europe fortifies, Afghans fleeing the Taliban face dire conditions at EU borders. Available at: <https://ecre.org/balkan-route-movement-increases-in-the-region-as-europe-fortifies-afghans-fleeing-the-taliban-face-dire-conditions-at-eu-borders>.
- Fortner, R. S. & Fackler, M. P. /eds./ (2014). *The handbook of media and mass communication theory* I–II. Chichester (UK): Wiley-Blackwell.
- Frontex – European Border and Coast Guard Agency (23 March 2022). Illegal border crossings into the EU up 61% in first two months of 2022. Available at: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/illegal-border-crossings-into-eu-up-61-in-first-two-months-of-2022-gJpxG2>.
- Gemius Audience. Top web portals in Serbia. Available at: rating.gemius.com/rs/tree/domains.
- International Organization for Migration (IOM) – The UN Migration Agency (5 January 2016). *IOM counts 3,771 migrant fatalities in Mediterranean in 2015*. Available at: <https://www.iom.int/news/iom-counts-3771-migrant-fatalities-mediterranean-2015>.
- Jevtović, Z. & Bajić, P. (2016). The migrant crisis in the mirror of Serbian daily press. *Kultura polisa* 13 (31), 29–43. [In Serbian]
- Jevtović, Z. & Bajić, P. (2017). The change of the communication paradigm on the reporting of migrants in Serbian daily press. *Kultura polisa* 14 (special edition 2), 221–239. [In Serbian]
- Jevtović, Z. & Bajić, P. (2018a). The image of migrants in the Serbian daily newspaper discourse. In: Z. Lutovac & S. Mrđa (eds.) *Contemporary Migrations and Social Development: An Interdisciplinary Perspective* (97-110). Beograd: Srpsko sociološko društvo, Institut društvenih nauka, Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet - Institut za sociološka istraživanja. [In Serbian]
- Jevtović, Z. & Bajić, P. (2018b). The language of the tabloids in the migrant crisis. In: M. Kulić & M. Letić (eds.), *Science and Reality*, 12–2, 393–409. Istočno Sarajevo: Filozofski fakultet. DOI: [10.7251/TOMNIS1701393J](https://doi.org/10.7251/TOMNIS1701393J). [In Serbian]
- Jevtović, Z. & Bajić, P. (2018c). The migrant crisis and religion factor as a part of crisis situations. *Kultura polisa* 15 (special edition 2) (215-228). [In Serbian]
- Jevtović, Z. & Bajić, P. (2019). Fragments of the European migrant crisis image in the Serbian daily newspapers. In: N. Macanović, J. Petrović & G. Jovanić (eds.), *The position of marginalized groups in society* (509-515). Banja Luka: Centar modernih znanja; Beograd: Resursni centar za specijalnu edukaciju. DOI: [10.7251/ZCMZ0119509J](https://doi.org/10.7251/ZCMZ0119509J). [In Serbian]
- Jevtović, Z. & Bajić, P. (2020). The image of COVID-19 in the Serbian daily newspapers. *Sociološki pregled*, 54 (3), 534–559. DOI: [0.5937/socpreg54-27766](https://doi.org/10.5937/socpreg54-27766).
- Jevtović, Z. & Aracki, Z. (2017). Serbia between humanity and (in)security. In: M. Barlai, B. Fahrnich, C. Griessler & M. Rhomberg (eds.), *The Migrant Crisis: European Perspectives and National Discourses* (251-266). Berlin: Lit Verlag.
- Jović, D. (2020). Pandemic crisis and its challenges to security studies. *Sociološki pregled*, 54 (3), 471–497. DOI: [10.5937/socpreg54-28537](https://doi.org/10.5937/socpreg54-28537).
- Marković Savić, O. (2020). Crisis and organised control: The COVID-19 pandemic and power of surveillance. *Sociološki pregled*, 54 (3), 647–669. DOI: [10.5937/socpreg54-27977](https://doi.org/10.5937/socpreg54-27977).

RTS – Radio-television of Serbia (2 June 2018). A new “mosque route” for migrants – leads also through Serbia. Available at: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/3158070/nova-dzamijska-ruta-za-migrante-ka-eu--trasa-vodi-i-preko-srbije.html>. [In Serbian]

Simić, R, D. (2017). Security challenges of migrations. *Migrations as a challenge for Serbia and the EU*, 4/2017, 4–10. Available at: <http://arhiva.emins.org/uploads/useruploads/periodika/Evropske-sveske-4-2017-Migracije-kao-izazov-za-Srbiju-i-EU.pdf>. [In Serbian]

APPENDIX / ПРИЛОГ

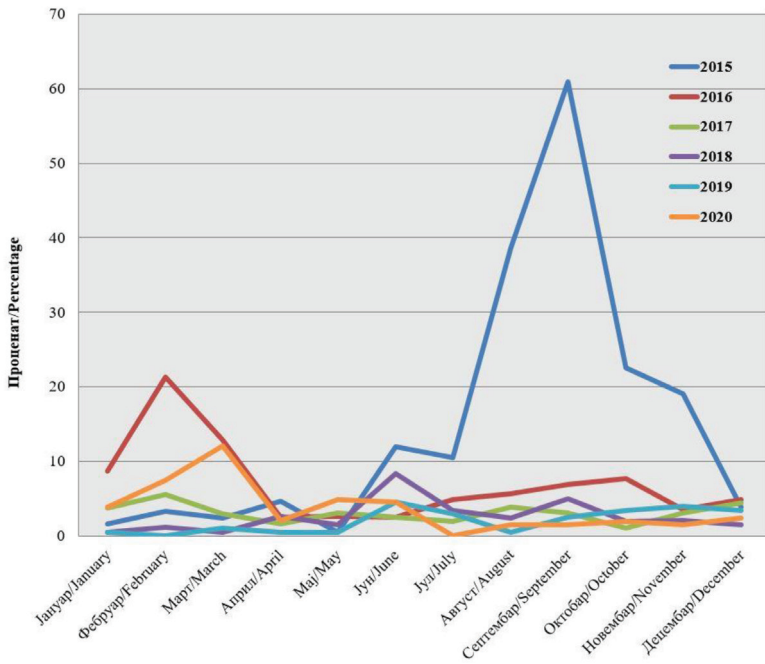
Графикон 1: Појединачни удео анализираних дневних листова (у процентима) у укупном броју издвојених насловних страна са садржајима релевантним за овај рад у периоду од почетка јануара 2015. до краја децембра 2020. године /

Chart 1: Individual share of the analyzed daily newspapers (in percentages) in the total number of selected front pages with the contents relevant to this paper in the period from the beginning of January 2015 to the end of December 2020

← НАЗАД

← BACK

← НАЗАД
← BACK

Графикон 2: Удео насловних страна са садржајима релевантним за овај рад (у процентима) у укупном броју насловних страна седам анализираних новина по месецима у периоду од почетка јануара 2015. до краја децембра 2020. године /

Chart 2: Share of the front pages with the contents relevant to this paper (in percentages) in the total number of front pages of seven analyzed newspapers by months in the period from the beginning of January 2015 to the end of December 2020